



İSMAIL HAKKI AKSOYAK, KEFELİ HÜSEYİN RÂZNÂME (SÜLEYMANİYE, HEKİMOĞLU ALİ PAŞA NO. 539), SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES, THE DEPARTMENT OF NEAR EASTERN LANGUAGES AND CIVILIZATIONS HARVARD UNIVERSITY, 2004.

Ahmet AKDAĞ*

İsmail Hakkı Aksoyak çevriyazı ve tıpkıbasımını hazırladığı Kefeli Hüseyin'e ait Râznâme (Süleymaniye, Hekimoğlu Ali Paşa No. 539) adlı eser, Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin'in editörlüğünde 2004 yılında Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü'nde basılmıştır. Kefeli Hüseyin'e ait olan bu eser, kitap falı türünün önemli örneklerinden birisidir.

Eser; ön söz, kısaltmalar, giriş ve sekiz bölümden oluşmaktadır.

Eserin 1'den 28. sayfaya kadarki kısmı "Giriş" bölümüne tahsis edilmiştir. Bu kısımda fal, fal-edebiyat ilişkisi ve kitap falı hakkında bilgi verilmiştir. Aksoyak, bu bölümde evvela falın tarihi üzerinde durmuştur. Buna göre İÖ 4000 yıllarında Mısır, Bâbil, Kalde, Çin vb. bölgelerde falcılık yapıldığı belgelerle tespit edilmiştir. Aynı zamanda çeşitli milletlerin mitolojilerinde de falcılık hikâyelerine rastlanılmıştır. Türklerde ise fala dair ilk örnekler Mani muhitinde yazılan eserlerde kendini göstermektedir. Tahmini olarak 930 yılında yazılan İrg Bitig adlı eserin bir fal kitabı olduğu Aksoyak tarafından vurgulanmıştır(s. 1). Aksoyak, falın tarihi hakkında bilgi verdikten sonra falın; uğur, güzel baht ve talih anlamlarında Arapça bir kelime olduğunu ve Kur'ân-ı Kerîm'de de geçtiğini belirtmiştir. Daha sonra kültürümüzde başvurulan fal çeşitlerini şu şekilde sıralamıştır: Çiçek falı, el falı, kur'a falı, kuş falı, peygamberler falı, reml, yıldız falı, kitap falı. Nâşir, yukarıda sıralanan fal çeşitleri hakkında bilgi vermeyi de ihmal etmemiştir.

Giriş bölümünde falın tarihi ve fal çeşitleri hakkında bilgi verildikten sonra divan edebiyatı metinlerinde sevgilinin güzelliğinin divana benzetildiği veya gamların bir divan oluşturduğu ve şairlerin bu divanları divan-ı hüsn veya divan-ı gam şeklinde adlandırdıkları belirtilmiştir. Aksoyak, divan şairlerinin fal baktıkları eserlerden bazısının isimlerini şu şekilde sıralamıştır: Divan-ı Enverî, Divan-ı Hâfız, Divan-ı Hayretî, Mevlana'nın Divan-ı

*Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetakdag4402@gmail.com.



Kebîrî, Divan-ı Kenzû'l-İrfân, Divan-ı Leskofçalı Gâlib, Divan-ı Nâbî, el-Akvalü'l-Müselleme fî Gazavâtî'l-Mesleme, Gülşen-i Envâr, Gülşen-i Esrâr, Hüsrev ü Şîrîn, Kur'ân-ı Kerîm, Mesnevî-i Ma'nevî, Sohbetü'l-Ebkâr, Şehnâme...

Eserin "I. Bölüm"ünde Kefeli Hüseyin'in hayatı, eserleri ve kişiliği üzerinde durulmuştur. Bu bölüm, eserin 29 ile 41. sayfaları aralığındadır. Aksoyak, bu bölümü hazırlarken kimi kaynakları; Kefeli Hüseyin hakkında verdikleri bilgilerin yanlışlığından dolayı eleştirmiştir.

Eserin 42 ile 71. sayfaları arasında "II. Bölüm" yer almaktadır. Kefeli Hüseyin'in Râznâme'sinin teknik ve muhteva bakımından incelendiği bu bölüm; Râznâme hakkında genel bilgiler, hikâyelerde anlatıcı ve vak'a, hikâyelerin muhtevası, hikâyelerde anlatım özelliği olmak üzere dört başlıktan müteşekkildir. Râznâme hakkında genel bilgiler başlığı altında evvela eser hakkında kaynaklarda verilen bilgilerin dökümü yapılmış ve ardından Râznâme'nin tezkire, latife ve falnâme ile benzer ve farklı yönleri üzerinde durulmuştur. Hikâyelerde anlatıcı ve vak'a başlığı altında anlatıcının kimliği ile vak'a tertibine değinilmiştir. Hikâyelerin muhtevası başlığı altında hikâyelerin konusu, şahıs kadrosu, geçtiği mekân, geçtiği zaman ve kaynakları değerlendirilmiştir. Hikâyelerde anlatım özelliği başlığında ise eserin dil ve üslûbu üzerinde durulduktan sonra seci bakımından dikkat çeken bazı cümleler misal getirilerek eser, seci bakımından incelenmiştir.

Eserin 71 ile 76. sayfaları aralığındaki üçüncü bölümünde "İnceleme Bölümünün Dizini" yer almaktadır.

Eserin 77 ile 86. sayfaları aralığındaki dördüncü bölümünde "Sonuç" ve "Kaynakça" bölümleri yer almaktadır. Sonuç bölümü eserin 77 ile 80. sayfaları, kaynakça ise 81 ile 86. sayfaları aralığını kapsamaktadır.

Eserin 87 ile 110. sayfaları arasında "Râznâme'nin Tenkitli Metni Hakkında" başlıklı "V. Bölüm" yer almaktadır. Bu bölümde Aksoyak, evvela Râznâme'nin nüshalarının tavsifini yaptıktan sonra nüshaları değerlendirmiş ve eserin yayınında izlenen yol hakkında bilgi vermiştir. Ardından nüshaların şecerelerini gösteren bir tablo oluşturmuştur. Daha sonra metnin tenkitli olarak neşredilmesinde izlenen yöntem hakkında bilgi vermiştir. Bu bölüm, hikâyelerin nüshalardaki yaprak numaralarını gösteren bir tablo ile sonlandırılmıştır.

Râznâme'nin tenkitli metni, eserin 111 ile 296. sayfaları aralığındaki "VI. Bölüm"dedir. Aksoyak, metinde geçen Farsça ve Arapça beyitlerin Türkçe manalarını söz konusu beyitlerin hemen altında köşeli parantez içerisinde, metindeki konu başlıklarını ise büyük harflerle koyu (bold) olarak vermiştir. Aynı zamanda nüshalar arasındaki farklılık ve eksiklikleri de dipnotta göstermiştir.

Eserin 297 ile 313. sayfaları aralığındaki yedinci bölümünde "Dizinler" başlığı altında metindeki geçen özel isimler, metinde geçen klişeler ve fallarda çıkan Farsça, Türkçe ve Arapça beyit ve ibarelerin dizinleri yer almaktadır.

Aksoyak, eserin sonuna sekizinci bölüm olarak Râznâme'nin Süleymaniye Kütüphanesi Hekimoğlu Ali Paşa Koleksiyonu 539 numaradaki nüshasının tıpkıbasımını eklemiştir.

Kültürümüzde eskisi kadar olmasa da halen kimi yerlerde kitaptan fal bakma geleneği devam etmektedir. Kefeli Hüseyin'in Râznâme adlı eseri, kitaptan fal bakma türünde kaleme alınan önemli eserlerden birisidir. İsmail Hakkı Aksoyak tarafından akademik kıstaslarla neşredilen Râznâme; genelde fal, özelde kitap falı üzerine yapılacak araştırmalar için başvurulması gereken önemli bir kaynak eser mahiyetindedir.

